

.....

Steve Cisler*

Védekezés és az Internet**

"Ez a példa nélkül álló környezet egy élénk és változékony vérmérsékletet alakított ki, melyet a számításmentes buzgalom, a vállalkozókedv, a merészség és az újítások iránti csillapíthatatlan éhség jellemez, s melyből egy olyan társadalom nőtt ki, mely az emberiséget hol csodálatra, hol szégyenre készíteti." – írja John Ingalls a "Nagy Síkságokról" [(1902), idézi W. P. Webb "The Great Plains" – Grossett and Dunlap, 1931].

(ÖSSZEFOGLALÁS) Most, hogy az *Internet* egyre népszerűbbé válik, sokan, emberek és szervezetek készek megvédeni az *Internet*et, vagy pedig fordítva, az embereket, az egyedi rendszereket akarják megvédeni az alkalmi látogatóktól, a gyerekeket bizonyos állományok vagy online-kapcsolatok elérésétől, és egész kultúrákat a külső befolyásoktól.

Néhány évvel ezelőtt egy kereskedelmi online-szolgáltató cég főnökét megkérdezték, mikor válik lehetségessé rendszerük *Internet*en való elérése. – "Miért kapcsolnánk rá ivóvízvezetékünket egy szennyvízálózatra?" – hangzott el a lakonikus, nem éppen hízelgő válasz. Nem sokkal később egy nagy vállalati könyvtár szakkönyvtárosa kijelentette: úgy érzi, kötelessége távol tartani a cég mérnökeit és a többi könyvtárhasználót az olyan veszélyes és mocskos rendszerektől, mint például az *Internet* is. Persze az *Internet*et az illető könyvtár már akkor is használta, ám az illető hölgy egyszerűen nem akart foglalkozni a dologgal. Példáinkban mindkettő meg akarták védeni vállalatukat és ügyfeleiket egy olyan rendszertől, amelyet ellenőrizhetetlennek, kaotikusnak gondoltak el, amely tele van erkölcstelen információkkal, a szabályokat felrúgó számítógépes betolakodókkal, mocskos ujjú Usenet-"szónokokkal", fertőzött programokkal és megbízhatatlan kapcsolatokkal.

* A szerző e-mail címe: sac@apple.com

** A cikk először az *Apple Library Users Group Newsletter* 1993-as őszi számában jelent meg. A cikk eredetije letölthető anonymous ftp-vel az ftp.apple.com gépről az alug/commnet vagy az alug/rights könyvtárból, ASCII formában, internet.protection néven.

.....

Ez a szemléletmód az online-világ akkori szakmai rétegzettségét tükrözte. Nem ismerte eléggé a hálózat más részeit, és nem is mutatott túl nagy érdeklődést, hogy megtanulja, hogyan kell azokat használni. Így például az online-adatbázisok profi használói nemigen látogattak át a *Usenet* világába; az *Internet*-felhasználók lenézték a *BBS-ek* üzemeltetőit; a kereskedelmi szolgáltatók a saját külön hálózatuk törvényei szerint éltek, és csak néhány ponton kapcsolódtak a többiekéhez. A *CompuServe* nem volt beszélő viszonyban a *Fidonet*tel, az utóbbi nem is tudott a *Usenet*ről, és az *Internet*et pedig mintegy lazán őrzött titokként kezelték.

Ez a helyzet hirtelen megváltozott, és a középpontba az *Internet* került. Az emberek és a szervezetek a kapcsolódás módzatait kutatják; a kapcsolatkeresés és az új információk szolgáltatásának lehetősége, s azon országok száma, ahol mindez már elérhető, izgalmas és talán kissé riasztó ütemben nő. Az *Internet* egyik alapító atyja, Vinton Cerf szerint ma már egy új tömegkommunikációs eszköznek lehet tekinteni. Az biztos, hogy bekerült a köztudatba. Például nemcsak a *New Yorker* közöl vicceket az *Internet*-hálózattal kapcsolatban, de az *Internet*en is találhatók részletek a *New Yorker*ből. A hálózat eléri az amerikai indián törzseket, Azerbajdzsán fővárosát [Bakut – a Szerk.], Mozambikot, Horvátországot, Perut vagy Alaszkát, Montanát, és Texas állam összes iskoláját. A világ számítógéphasználóinak csak egy kis töredéke van bekapcsolva a hálózatba, és még ennél is kevesebben értik, hogy az *Internet* sok millió városi és vidéki ember számára az egész világon a "kapcsolódás" álmát valósítja meg. A kábeltévé-társaságok, melyek még 1993 elején is úgy tekintettek az *Internet*re, mint egy "láthatatlan" valamire vagy mint egy "mutatványos bódéra", 1993 végén ügyfeleiknek már sorozatosan kínálják fel a kapcsolódás lehetőségét.

1991-ig az *Internet* mentén kialakult kultúra a nyitottság, a központi ellenőrzés vagy irányítás hiányának, a nem-kereskedelmi jellegnek a példatára, egy olyan világ ez, amelyet az állandó kísérletezés, a gyors megvalósítás és a naprakész változás jellemez. Egyesek szeretik az *Internet*et mintegy határszélnek tekinteni, ami részben a *Unix* operációs rendszer fejlődésének, részben az oktatási intézmények számítógépközpontjaiban és a kormányzati fejlesztő laboratóriumokban uralkodó intellektuális légkörnek köszönhető, ahol a *Unix*- és az *Internet*-hálózat a nyolcvanas években "kiterjesztette" hatáskörét. Az 1990-es években a felhasználóknak és az üzemeltetőknek szánt új eszközök kifejlesztésére csoportosították erejük nagyobb részét. Ez az információ a hálózat alkalmazását nemcsak hogy megkönnyítette, de hatalmas ugrást is jelentett az elérhető információmennyiség és az információk sokfélesége tekintetében, ami viszont nagyon sok embert, vállalatot, iskolát, könyvtárat, kormányzati intézményt, üzleti és nonprofit szervezetet vonzott a hálózathoz. Az új felhasználók "megérkezésével" (jó részük a kereskedelmi szektorból jött) egy sor kulturális és elvi jellegű vita indult meg. Ezek – nyers, bináris nyelven fogalmazva – a következő témák szerint csoportosíthatók: fizetős–ingyenes rendszerek; nyitott–zárt rendszerek; anarchia–központi irányítás; privát és névtelen–központilag biztosított és elszámoltatható rendszerek; indexelt információk–nyers adatok; az adatok szabad folyása–megszűrt és becsomagolt piacképes információk; szólásszabadság–cenzúra; kevesek–mindenki számára való elérés lehetősége; átalánydíjas árpolitika–az adatsomagok és távolság függvényében való díjszabás; a kultúra megőrzése–a kulturális szétesés; központi információk források–mindenfelhasználó (egyben) kiadó is.

.....

MEGVÉD: Eltakar vagy megóv valami ellen, ami sérülést, pusztulást okozna, vagy hátrányos hatása lenne; biztosít vagy megőriz támadás, szétesés, beavatkozás vagy károkozás ellen. - *Webster's Third New International Dictionary*.

Ahogy a hálózati forgalom méretét, változatosságát és a felhasználók számát tekintve robbanásszerűen növekszik, sokan – köztük felhasználók, üzemeltetők, és olyanok is, akik nincsenek is a hálózaton – megpróbálják "megvédeni" az embereket, a rendszereket és az adatokat a használatától, a visszaélésektől vagy a hozzáférés lehetőségétől. Én, mint könyvtáros, abban vagyok érdekelt, hogy a hálózatokhoz minél több embernek legyen hozzáférési lehetősége, hogy segítsen őket az információk megtalálásában, illetve azoknak a személyes kapcsolatoknak a kiépítésében, melyekre szükségük van, és hogy bátorítsam őket arra, hogy vegyék igénybe a hálózatot az információk terjesztésére. Megértem ugyan az ellenkező gyakorlatot folytatók indokait is. Azonban nyilvánvaló, hogy a legtöbb védekező megoldás csökkenti az elérhető információk mennyiségét, és szűkíti azokat a lehetőségeket, amelyek az információkhoz való hozzájutáshoz egy adott felhasználói csoport számára rendelkezésre állnak. Mindig lehet találni olyanokat a hálózaton, akik úgy gondolják, hogy a korlátozások jogosak, de ugyanakkor sokkal többen vannak, akik szerint a hozzáférés megakadályozása káros vagy egyszerűen értelmetlen dolog.

A védekezés legnyilvánvalóbb formái: a számítógépes rendszerekhez való hozzáférés korlátozása; a szellemi tulajdon védelme; vagy ha megakadályozunk bizonyos embereket abban, hogy lássanak vagy csináljanak bizonyos dolgokat, vagy használjanak egyes információforrásokat. Nem szándékom itt megtárgyalni a titkosítással kapcsolatos azon háborúkat, amelyek a *Clipper Chip*, az *RSA algoritmus*, vagy a *Pretty Good Privacy (PGP) software* ügyében dúlnak a hálózaton, csak annyit mondanék, hogy ez egy nagyon komoly téma. Amerikában szeptember közepén több titkosítással foglalkozó kis céget néhányszor komoly beszélgetésre hívtak be bizonyos állami hivatalnokokkal. Akit érdekelnek az ügy újabb fejleményei, az vegye fel a kapcsolatot az *Electronic Frontier Foundation (ssteele@eff.org)* nevű szervezettel.

NÉVTELENSÉG: Az anonim használat lehetőségének előnyeiről és veszélyeiről folytatott hosszas vitának legalább annyi a füstje, mint a lángja. Néhányan azzal érvelnek, hogy gondolatait és véleményét sok ember csak névtelenül merné közzétenni. Gyakran hivatkoznak azokra az emberekre is, akik nyílt fórumot igényelnek a kábítószeresítés, az elmebetegség, a nemi erőszak, vagy más érzékeny témák megvitatására. Anonim levelezőlisták már működnek Ausztráliában és Finnországban. Azonban az azonosítást lehetetlenné tevő listák olyan emberek kezébe kerülnek, akik a hálózaton előforduló heves vitákat (flame wars) eggyel "magasabb szinten" kívánták folytatni. Arra használták ugyanis ezeket a szolgáltatásokat, hogy nyíltan megtámadják az ellenfeleiket, vagy valótlanságukat terjesztenek róluk. Egy ilyen közülük odáig vezetett, hogy a megvádolt személy elvesztette az állását. Miközben a megvádolt személyek többnyire biztosak a rágalmozó kilétében, mégsem tudják ezt bizonyítani, mert az illető egy anonim levelezőszolgáltatást használ.

Szembe kell néznünk kevésbé nyilvánvaló ügyekkel is. Ezek az *Internetnek* a fiatalokúak egyes kulturális csoportok által való használatával kapcsolatosak, vagy azzal, amikor a felhasználók nincsenek tudatában az *Interneten* elérhető információk sokféleségének, vagy ha az anonim levelezőrendszereket használják rágalmozó adatok terjesztésére, vagy amikor manipulálják a software-eszközöket, hogy megváltoztassák az információkhoz való hozzáférést, végül amikor megváltoztatják az állományok tartalmát, hogy "megtüstítsák" őket

.....

a nem kívánatos információktól. Bár a könyvtárosok már sok hasonló tapasztalatot szereztek a könyvek, a videofilmek és a zenei anyagok fölötti cenzori harcokban, de ezek most sokkal kevésbé világosan megítélhető ügyek a gondolatszabadság védelmének álláspontjából, és az esetek többségében ez csak egy szempont az ezzel kapcsolatos vitában.

AZ ÁLTALÁNOS ÉS A KÖZÉPISKOLÁK HOZZÁFÉRÉSI LEHETŐSÉGE:

Mike Roberts az EDUCOM-tól azt állítja, hogy az amerikai alsó- és középfokú iskoláknak mintegy 10 százaléka rendelkezik valamilyen fajta *Internet*-kapcsolódással. Az általános és a középiskolák tanulói által használt hálózati anyagokat és tevékenységeket általában alapos vizsgálatnak vetik alá. Az ellenőrzés mértéke függ attól, hogy hányadik osztályról, melyik iskoláról, körzetről, államról van szó. Amikor az *Internet* használata bekerül az iskolák jó részének tananyagába, akkor ez a kérdés egyáltalán nem lesz mindegy. Azok az oktatók, akik az *Internet*hez való hozzáférés engedélyezését fontolgatják, azonnal szembe kerülnek a *Usenet newsgroupok* és az *anonymous ftp*-állományok által támasztott kihívásokkal. Abban elég nagy egyetértés van, hogy a diákokat meg kell védeni ezeknek a leveleknek és állományoknak egy részétől. Az indoklás általában kétféle: Néhányan azt mondják, hogy személy szerint nem tartják csekély az anyagokat elítélendőnek, de ha az ország konzervatív körei felfedezik, akkor a projekt veszélybe kerülhet, vagy végső esetben meg is szüntethetik. Lidérces álmaikban egy törvényhozó egy szennyes képet lobogtat ("ezt pénzelik az adófizetők dollárjaiból és az Állami Oktatási Hálózaton terjesztik!"), vagy néhány válogatott levelet olvas az *alt.sex.furry.critters* vagy a *alt.sex.necrophelia newsgroupok* postájából. Ez a félelem lehet, hogy alaptalan, de néhány vezető beosztású személyt öncenzúrára ösztönöz, és ezért mellőzik az összes *Usenet* csoportot.

Értelmes kompromisszum egy a Boulder Valley iskolai körzetben alkalmazott megoldás. Ahogyan Ken Klingenstein az INET '93 konferencián San Franciscóban beszámolt róla, náluk iskolai bizottságok fésülik át a *Usenet-csoportokat*, hogy a legjobbakat és a számukra leghasznosabbakat meg tudják őrizni. Mivel több ezer *newsgroup* létezik, kevés helyen tudnak előfizetni az összesre (kb. 70 megabájtnyi a napi levélforgalom). A tudományos és matematikai információkhoz való hozzáférés lehetőségét a legtöbb körzetben nem kérdőjelezi meg (hacsak valahol a teremtéshívők nem próbálnak beleszólni a tananyagba), de sokan aggódnak azok miatt a software-ek, szöveg- és képállományok miatt, amelyeket bárki elérhet, feltéve, ha a diákok megtanulják a misztikus *ftp parancsok* használatát és azokat az eszközöket, amelyekkel ki lehet csomagolni, át lehet konvertálni és meg lehet jeleníteni a képeket. Persze a hálózatba bekapcsolt iskolákban a kellő kíváncsisággal és szabadidővel rendelkező tanulók sokkal ügyesebbek lehetnek ezen eszközök kezelésében, mint a túlterhelt tanárok. És most már az eszközök is – hála a fejlesztéseknek – egyre könnyebben használhatók.

GOPHER: Az egyik legérdekesebb *Internet* software project a *Gopher*-kliensek és -szerverek fejlesztése (lásd a "Cool Tools for the Macintosh" című cikket az *Apple Library Users Group Newsletter* 1993-as nyári számában). Több mint 1500 nyilvános *Gopher*-helyszín étezik, ahol minden elképzelhető információt szolgáltatnak – kezdve a szerzői jogukat veszített könyvek elektronikus változataitól az egyetemi telefonkönyveken, a software-könyvtárakon s a kép- és levélgyűjteményeken át egy sor strukturálatlan adatállományig. Egy *Veronica* nevű speciális programot írtak, hogy segítsék a *Gopher*en belül

.....

a felhasználókat az információk megtalálásában. A *Veronica* például az Egyesült Államokban és Olaszországban több különböző gépen működik.

Néhány hónapja az egyik ilyen központot értesítették, hogy ha egy *Veronica-keresést* csinálnak a "camping" szóra (mely hasonlóan kétértelmű, mint a magyar "meleg" – a *Ford*.), akkor a homoszexuálisokról kap információt. Elhatározták, hogy megvédik a felhasználókat ezektől az esetleg zavaró anyagoktól. A *Veronica* beállítható úgy, hogy bizonyos szavakra ne lehessen keresni benne. Az ilyen "stop word"-listákat rendszerint azért használják, hogy megtakarítsák azt a gépidőt, ami az olyan nagyon gyakori szavakra való keresésnél szükséges, mint például az "a", a "the", az "of" és hasonlók. Ez azonban arra is alkalmas, hogy megtiltsuk az ilyen látszólag ártatlan szavak használatát is, mint a "camping" vagy George Carlin néhány kedvenc kifejezését. A legtöbb felhasználó nem is tud róla, hogy ez folyik, s hogy az adatbázist egy szűrőn keresztül tudja csak elérni.

Néhány vállalat együttműködik az oktatási szférával a hálózati szolgáltatások biztosításában. Richard Perlman a *Pacific Bell*től így írja le az erőfeszítéseiket:

"A *Pacific Bell* hozzáférési lehetőségeket teremt az Internethez a kaliforniai általános és középfokú iskolák számára. Ez, a *Pacific Bell »Knowledge Network«* nevű projectjének része, jelenleg a műszaki teszt fázisában van, ami a California Public Utilities Commission engedélyével folyik. A *Pacific Bell* az Internet Gophert használja arra, hogy az információkat különböző szervezési elvek szerint tudja kínálni, s ezzel kielégítse az általános és a középiskolások, a főiskolások, valamint a tanárok és könyvtárosok igényeit. A *Pacific Bell* segíti az iskolákat olyan tananyagok és óratervek összeállításában, amelyek az információs hálózatok használatát az oktatási folyamat részeként bátorítják és támogatják. Együttműködünk továbbá a tanárokkal és az iskola vezetésével az elfogadható témák és a megfelelő használat kérdéseinek tisztázásában."

Az egyik lehetőség az lehet, hogy a fiatalabbak csak a menüknek egy adott részéhez, az idősebb tanulók már több információhoz férnek hozzá, a tanár vagy a könyvtáros pedig teljes hozzáférési jogot kap a *Knowledge Network* minden *Gopher*éhez. Ugyakkor a *Pacific Bell* nem titkolja, hogy a kitartóbb felhasználók megtalálhatják a *Gopher-szűrők* megkerülésének módjait, így egyetlen iskola sem számíthat teljes védelemre.

A *Gopher* az Internet nyitott szemléletű kultúráját tükrözi. Ez arra indított néhány rendszergazdát, hogy olyan eszközöket szorgalmazzon, amelyek korlátozzák a *Gopher* képességeinek kihasználását, vagy akár magát a szervert. John Stanley egy *Gopher*-szolgáltatást üzemeltet a *Coastal Imaging Laboratory*nál az Oregon State Universityn. A szervert ugyan nem reklámozzák, de nem is teljesen zártkörű a használata. Augusztus végén heves vita tört ki a *comp.infosystems.gopher Usenet newsgroup* tagjai között, mert Stanley azt kérte, hogy a *Veronica* üzemeltetői ne indexeljék le az ő *Gopher*ét. Néhányan úgy érezték, hogy ezzel nem tartja tiszteletben az íratlan szabályokat (nyitottság, szabad információk, állandó szabad hozzáférés), de ami Stanleyt igazán feldühítette, az az volt, hogy amikor kérte az indexelőket, hogy hagyják ki a *Gopher*ének az adatait, azok továbbra is folytatták az adatgyűjtést. Úgy tűnik, hogy itt inkább csak egy kommunikációs (személyi) problémáról volt szó, mint bármi másról. Stanley úgy vélte, hogy az indexelés nemkívánatos terhelést okozott a gépén, és a számítógép kapacitását inkább a saját felhasználóinak akarta fenntartani, mintsem egy olasz indexelőprogramnak. Michael Morse a National Science Foundationtól azt javasolta, hogy a *Gopher-szerver* programját "no

.....

index" alapbeállítással kellene terjesztetni, és minden rendszergazda maga dönthetesse el, hogy be- vagy kikapcsolva hagyja ezt a jelzót.

Míg egyesek az információ indexeléséről vitatkoznak, mások magát az információt is támadják. Az egyik *Gopher-központ* nem kevés kritikus megjegyzést kapott, mert a levélírók úgy gondolták, hogy a *Gopher* rendszergazdája kedvezőtlen megjegyzéseket tett közzé a *Korán*ról. A *Usenet soc.culture.islam* csoportjában lezajlott vita sok embert arra késztetett, hogy írjon és emeljen kifogást a "*Koran*" címszó ellen, mely Ambrose Bierce *Devil's Dictionary* értelmező szótárában szerepel a *wiretap.spies.com* gépen.

KORAN, n. – Egy könyv, amiről a mohamedánok bolondul azt hiszik, hogy isteni sugallatra íródott, de amelyről a keresztények tudják, hogy egy gonosz csalás az egész, és ellentmondással van a *Szentírás*sal.

Maga az elektronikus szövegfile nem is volt az adott gépen, csak egy mutató egy másik *Gopher*re, ahol a dokumentumot tárolták. Amikor egy keresést csináltam ezen állomány további lelőhelyeinek felderítésére, kiderült, hogy a *ccat.sas.upenn.edu* gépen levő *Gopher* is tartalmazza Bierce szótárának egy verzióját, melyből a *Korán*ra vonatkozó definíciót kihagyták, de benne van a "*Keresztény*" szó alábbi meghatározása:

CHRISTIAN, n. – Olyan ember, aki azt hiszi, hogy az *Új Testamentum* egy isteni sugallatra íródott könyv, mely csodálatosan megfelel a szomszédja lelki szükségleteinek. Olyan valaki, aki követi Krisztus tanításait, amennyiben azok nem összeegyeztethetetlenek a bűnös étellel.

Ez a verzió az ábécé betűi szerint külön fejezetekre tördelve tartalmazta a szótárt, s minden címszót külön tételként tartott nyilván. Furcsa módon, egy másik menüben volt egy mutató a *wiretap.spies.com* "cenzúrázatlan" változatára is. Jegyezzük meg, hogy én csak a "*Koran*" címszót vizsgáltam. Valójában lehet, hogy még több különböző verzió kering ebből a szótárból az *fip-archívumokban*. Bár "*Az ördög szótára*" nem a "*Sátáni versek*", de ez is felveti annak kérdését, hogy ki a felelős az információk összegyűjtéséért, ellenőrzéséért és terjesztéséért, még ha nyolcvan évvel ezelőtt írt szakállas szellemességekről van is szó.

A *Korán*nal kapcsolatos vitákban szereplő *Gopher* most tartalmazza ezt a figyelmeztetést, amivel elejét lehet venni a további kritikáknak:

HA ÚGY ÉRZED, HOGY A GOPHER VAGY MÁS INFORMÁCIÓS SZOLGÁLTATÁS SEGÍTSÉGÉVEL NYERT INFORMÁCIÓ HELYTELEN VAGY SÉRTŐ, JAVASOLJUK, HOGY LÉPJ KAPCSOLATBA AZ INFORMÁCIÓ EREDETI KÖZREADÓJÁVAL VAGY TERJESZTŐJÉVEL.

USENET: És most forduljunk a vallástól – persze csak képletesen – a szex felé. Az új kommunikációs csatornákat gyakran használják szexuális tartalmú anyagok továbbítására. A Viktória-korabeli időkben sokat vitáztak arról, hogy máskor udvarias és visszafogott emberek milyen módon élhetnek vissza a telefon használatával. A videoipar azzal kezdte, hogy megcsapolta azt a hatalmas piacot, melyet azok az emberek tesznek ki, akik otthon pornográfiát (vagyis *ti*) vagy erotikát (vagyis *én*) akarnak nézni. A nyolcvanas évek végén a francia *Minitel* által rendszeren küldött üzenetek jelentős részben tartalmaztak alkalmi szexuális ugratásokat, online-partnerkeresést és "nemcsereket". A legnépszerűbb *CD-ROM-ok* közül néhány nem is említi *ERIC-et* vagy *MARC-ot*, hanem *Valerie-t* teszi közszemlére.

Mivel az *Internet* egyre több információt tartalmaz az emberi szükségletekről és kapcsolatokról, ezért egyre több vita folyik a szexről, a fotókról, sőt a mozgó videoklippekről is. Sok régi motoros gyűlöli, ha ezeket a témákat emlegetik a hálózaton, mert az ilyen ügyeket mindig túlhangsúlyozzák a szenzációkra vadászó a kezdő riporterek.

Joe Abernathy, aki korábban a *Houston Chronicle* riportere volt, írt egy ismertetőt az *Internet*ről és arról, ezt hogyan használják szexuális anyagok továbbítására. (Abernathy, *com-priv@psi.com-lista*, 1991. július 11.) A felháborodott hangú bírálata keltette vihar még az azóta eltelt évek alatt sem ült el, s melyet főként a nyitó sorok váltottak ki:

"A Westbury High School tanulójának, Jeff Noxonnak a házi feladata durván félbeszakadt nemrég, amikor belebotlott a világ legkifinomultabb pornográf hálózatába."

Abernathy átvészelte a kritika viharát és a továbbiakban más *Internet*-eseményekről írogatott. Néhányan már megbocsátottak neki ezért a korai cikkért, mások viszont nem. Az emberek szenvedélyesen viszonyulnak az *Internet*hez – és a szexhez is. A témával kapcsolatban most is szócsaták zajlanak a hálózaton azokban a vitákban, melyek a képekhez, viccekhez, beszélgetésekhez és történetekhez való hozzáférésről folynak. Ezek mind megtalálhatók a *Usenet*-en, ahol a legnépszerűbb newsgroupok között a sokat vitatott *alt-csoport* (alternate = más) tagjai is ott vannak. A becslések szerint az *alt.binaries.pictures.erotica* olvasóköre 150 ezer körül lehetett 1993 augusztusában. 853 üzenetet tettek közzé, de mivel ezek nagy képállományok voltak, ez a csoport 43 megabájtnyi forgalmat okozott egy hónap alatt, miközben a *rec.arts.tv.soaps* a maga 45 ezer olvasójával és 5125 levelével csak 10.5 megabájtot jelentett egy hónapban.

A *Usenet*-szolgáltatógépeknek mintegy 56 százaléka veszi át az *erotica*-csoport leveleit. Vajon a többiek miért nem? Ennek több oka van. Egyes rendszergazdák úgy gondolják, hogy az összes *alt-csoport* csak a lemezterület és a gépidő pocsékolása; mások csak az állományok mérete és néha tartalma miatt a *picture-csoportokat* hagyják ki. Például az *Apple* gépe nem terjeszti a képeket közlő csoportokat egyes bedigitalizált képek copyright jogai miatt, és mert a rendszerfelügyelőnek nincs ideje utánajárni, hogy melyik okoz szellemi tulajdon megsértésével kapcsolatos problémákat és melyik nem. Más cégek attól félnek, hogy az alkalmazottak, akik sértőnek találják ezeket az anyagokat, szexuális zaklatással vádolják meg őket, ezért a főnök eltávolíttatja ezeket. Néhány esetben nők is panaszkodtak, amikor törölték ezeket a csoportokat, sőt még nagyobb számban, mint a férfi olvasók. A *Gopher*t használva némi kitartással bármelyik *newsgroup* elérhető, még ha a saját gépünk *Usenet* csoportlistájából ki is szedték őket.

NYILVÁNOS ARCHÍVUMOK: Ráadásul vannak nyilvános (*ftp*-) archívumok, amelyek szintén tartalmazhatnak vitatott anyagokat. Néhány ezek közül a *Gopher* menüiben is felülnhet; más archívumok listáit csak az érdekelt körökben terjesztik. Ezeket rendszerint nem teszik közzé, mert az *ftp-kapcsolatok* áradata lelassítaná a file-szerveret. Több évvel ezelőtt például a rendszerfelügyelők kiadták parancsba, hogy az egyetem rendszerén a nyilvános *directory*k nem adhatnak helyet az aktfotóknak és az egyéb, korhatárhoz kötött képeknek. Ezt úgy hidalták át, hogy mindenki a saját könyvtárába másolta a kedvenc állományait (gyakran ugyanazon a gépen). Ez sokkal több tárolóhelyet igényelt, mintha egy központi, nyilvános file-t tároltak volna, ugyanakkor így lehetővé vált, hogy nem kellett az egyetem gépeiről teljesen törölni ezeket az állományokat.

Az én véleményem az, hogy az ilyen kétes állományok annyira elenyészőek, hogy elvesznek az összes elérhető file hatalmas tömegében, de az információkat felderítő

.....

software-eszközöket egyre javítgatják, csiszolgatják, és a használatuk is egyre könnyebb lesz. Ez a folyamat egyre több embert vonz az online-világba, és a kíváncsiak viszonylag könnyen be tudják járni a *Hálózat* eldugott részeit is. A visszatérés után pedig sokan megosztják az élményeiket másokkal.

Számos kultúra tagjai gyakran úgy fejezik ki a kultúrájuk szétesése miatti aggodalmukat, hogy megpróbálják távoltartani a külső befolyásokat: mint a rockzenét, az idegen nyelveket, új politikai eszméket, a férfi–nő kapcsolata alternatív formáit, a költészetet. Ezt azzal lehet elérni, hogy a külső hatás negatív és a saját kultúránk oldalait hangsúlyozzuk. Mivel egyre nő a konzervatívabb és esetleg hatalommal is bíró csoportok (országok, az indián eredetű lakosság, a vallások, a vállalatok stb.) jelenléte az *Interneten*, ezek olyan megoldásokat keresnek majd, amellyel megszüntethetik, hogy a felhasználóik "miket láthatnak" és "használhatnak" a hozzáférési lehetőségek megnövekedésével.

Most néhány indián törzssel éppen azon dolgozunk, hogy történeti vonatkozású fényképeket és kézműves munkákat ábrázoló képeket tegyünk fel a hálózatra, megosztva ezeket másokkal. Az egyik múzeum vezetője néhány fotót mutatott nekem, melyeket a Smithsonian visszajuttatott a törzsnek. "Tulajdonképpen ezek csak 14 évnél idősebb, beavatott férfiak számára lesznek elérhetők." A szent táncok fényképei (és maguk a táncok) védelmet igényelnek. Ezért állandó dilemma feszül az indiánoknak azon kívánsága között, hogy egyrészt magukról egyre több információt tegyenek elérhetővé, másrészt a szent dolgalk védelmet nyerjenek.

Remélem, hogy az itt felvetett néhány téma vitákat vált majd ki a könyvtáros-társadalomban, mert nekünk már jól megalapozott elveink vannak a nyitottság kérdéséről, melyet nem mindig értenek még jól egy ilyen új környezetben, mint az *Internet*. Ha valóban fel akarjuk vállalni a hálózati idegenvezető, szerkesztő és könyvtárosok szerepét, akkor újra és újra szembe kell néznünk ezekkel a kihívásokkal.

FORDÍTOTTA: DRÓTOS LÁSZLÓ